

ศาสตร์พระราชาศาสตร์แห่งแผ่นดิน ศาสตร์แห่งการก่อเกิด
“การพัฒนาชุมชน”*

SCIENCE OF THE KING SCIENCE OF LAND
THE SCIENCE OF "COMMUNITY DEVELOPMENT"

วงศ์สิริ เรืองศรี

Wongsiri Rueangsri

ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ

Chananchida Tipyan

นฤมล คำอ่อน

Naruemon Dam - orn

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: pinky_sa@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติการที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชาศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเป็นตัวแทนของชุมชนเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) ผู้นำชุมชน 2) ผู้นำศูนย์การเรียนรู้ 3) เกษตรกรดีเด่น 4) ประชาชนชุมชน และ 5) ประชาชนทั่วไป จำนวนทั้งหมด 10 คน โดยนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปผลเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า วิธีปฏิบัติการที่เป็นเลิศของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเอง ประกอบด้วย 1) ด้านแผนแม่บทชุมชน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการตนเองของชุมชนในการแก้ไขปัญหา 2) ด้านการบริหารจัดการ เป็นการจัดระเบียบชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชนดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ 3) ด้านการมีส่วนร่วม หน่วยงานเข้ามาสนับสนุนเรื่องความรู้และงบประมาณ 4) ด้านเครือข่าย ร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในฐานะของ “ผู้สนับสนุน” หรือ “พี่เลี้ยง” ให้คำปรึกษาและส่งเสริม 5) ด้านกิจกรรม เน้นการผลิตสิ่งที่จำเป็นตอบสนองความต้องการของชุมชนยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6) ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาตนเองและชุมชน การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 7) ด้านภูมิปัญญา การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาผสมผสาน

* Received 9 September 2020; Revised 1 November 2020; Accepted 25 November 2020

กับเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประกอบในการจัดการเรียนรู้ 8) ด้านเทคโนโลยี ช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการเกษตรและการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง 9) ด้านบทบาทผู้นำ เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ มีทักษะในการตัดสินใจและมีการจัดการที่ดี และ 10) ด้านองค์ความรู้ การพัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

คำสำคัญ: วิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ, ศาสตร์พระราชา, ศาสตร์แห่งแผ่นดิน, การพัฒนาชุมชน

Abstract

The Objectives of this research article were to Science of the King, Science of Land in community development. This research was a qualitative research use study of documents and in - depth interviews. By representing the community purposive sampling divided into 5 groups: 1) community leaders, 2) learning center leaders, 3) outstanding farmers, 4) community scholars, and 5) people general total 10 persons. By using content analysis and summarizing the overall results. The research results found that: the best practice in the management of self - management learning include: 1) Community master plan is the primary mechanism for driving community self - management in solving problems. 2) Management is the organization of the life and economy of the community by integrating and connecting creative activities. 3) Participation is agencies support knowledge and budget. 4) Networking is participating in learning exchanges as a "sponsor" or "mentor" mentoring and promoting. 5) Activities focus on producing necessary things to meet the needs of the community based on the philosophy of sufficiency economy. 6) Philosophy of sufficiency economy self and community development living according to the philosophy of sufficiency economy for the people in the community to have a better quality of life. 7) Wisdom using local wisdom combined with modern technology in learning management. 8) Technology is facilitates continuous agriculture and knowledge development. 9) Leadership roles: thinkers and analysts, have good decision - making and organizational skills. And 10) knowledge the development as a learning organization.

Keywords: Best Practice, Science of the King, Science of Land, Community Development

บทนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างชัดเจน สภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน ได้เน้นการผลิตด้านอุตสาหกรรม การค้า และการบริการมากขึ้น เป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มุ่งเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ยึดความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก โดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติที่คอยอาศัยช่องทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าไปครอบงำในระบบเศรษฐกิจ – สังคม – การเมือง เพื่อแสวงหาผลกำไรมาสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ให้กับตน (ไสว ด้านชัยวิจิตร, 2545) การพัฒนาของประเทศไทยเป็นสภาวะของการเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นหลัก โดยนำฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มากใช้ในการผลิตเกินความจำเป็นทำให้เกิดภาวะเสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากมาย รวมถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศ เกิดการสะสมของปัญหาต่อทุนธรรมชาติ ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยขาดความสมดุลกับสภาพแวดล้อมมากขึ้นและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) ดังนั้น จึงต้องปรับกระบวนการหรือนโยบายในการวางแผนการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืนโดยมีพื้นฐานจากเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการปรับทัศนคติ ค่านิยม และวิถีชีวิตใหม่ที่คำนึงถึงดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน การเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนและต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ สร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทันควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม โดยพัฒนาศักยภาพและกระจายอำนาจการตัดสินใจให้ท้องถิ่นมีบทบาทสามารถรับผิดชอบในการบริหารจัดการตนเอง การบริการสาธารณะตลอดจนแก้ไขปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ และสามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) เสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคงและเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการ

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผล กระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการ นำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการ รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ในอดีตชุมชนท้องถิ่นทุกแห่งมีการช่วยเหลือตนเอง วางแผน วางระบบการทำงานด้วยตนเอง โดยใช้ความรู้และภูมิปัญญาและพยายามจัดการทุก อย่างด้วยตนเองทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นพื้นฐาน ของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่าง สังคมระดับท้องถิ่นและตลอดระดับสากล จุดเด่นของแนว ปรัชญานี้คือ แนวทางที่สมดุล โดยชาติสามารถทันสมัย และก้าวสู่ความเป็นสากลได้ โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ และการอยู่รวมกันของทุกคนในสังคม ซึ่งสามารถ นำไปใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการวางแผน และการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ดังนั้น แนวคิด นี้จึงให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุล ของทุน และทรัพยากรในมิติต่าง ๆ เน้นการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้มีความแข็งแรง ให้รู้เท่าทัน ให้มีความพร้อมที่จะออกไปแข่งขัน และให้ก้าวทันต่อโลกยุค โลกาภิวัตน์ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเน้นการปฏิบัติที่ไม่ประมาท นั่นคือ เน้นให้ ดำเนินชีวิตบน “ทางสายกลาง” ก็คือ ความพอเหมาะ พอดีไม่น้อยเกินไปไม่มากเกินไป ไม่สุดโต่งและไม่โลภมากไม่ฟุ้งเฟ้อจนเกินฐานะ แต่ก็ไม่ใช่ตระหนี่ถี่เหนียวหรือประหยัดจนขาด แคลน การนำหลักปรัชญานี้ไปใช้ จำด้วยหลักง่าย ๆ คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบด้วย พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้ มีคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม ที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และจะนำไปสู่ ประโยชน์ สุขของคนไทย ซึ่งมีผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยขยายตัวสูงขึ้นและเป็นผลทำให้เกิดการ กระจายรายได้สู่ทุกภาคเศรษฐกิจให้มีสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยลด ปัญหาทางสังคมที่ติดตามมาอีกหลายประการ จึงถือได้ว่าหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีประโยชน์สูงสุดของปวงชนชาวไทย (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550)

คนในแต่ละชุมชนจะดำรงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับจัดการและกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ การจัดการตนเองที่ดีและเหมาะสม เพื่อสร้างระบบในการจัดการตนเองให้มีศักยภาพหรือ ความสามารถที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงพัฒนาชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นภายในชุมชน ของตนเอง โดยคนในชุมชนมีการกระทำร่วมกันและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ร่วมคิด

ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนและแก้ไขปัญหาไปสู่การพัฒนาในชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองและมีระบบของชุมชนที่จะจัดการชุมชนของตนเองได้ การรวมพลังของชุมชนเพื่อต่อรองหรือช่วยลดเงื่อนไขต่าง ๆ ได้ เพื่อให้เกิดความสามารถดำเนินการด้วยตนเองให้มากที่สุดไปสู่การแก้ไขปัญหาตามหลักของการพัฒนาการรวมพลังที่เหมาะสมในการพัฒนา จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ในที่สุดประกอบกับการมีประสบการณ์ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่และรักษาความเข้มแข็งของตนเองไว้ได้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) ชุมชนจะพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องต้องมีการสนับสนุนการจัดการตนเองให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของชุมชน ต้องเป็นหลักในการจัดการตนเอง ดังนั้น การพัฒนาการดำเนินงานชุมชนควรสร้างความเข้าใจ ความตระหนักที่ก่อให้เกิดความรวมกลุ่ม ความเสียสละ เสริมสร้างความเข้มแข็งจากพลังของชาวบ้านและแกนนำที่มุ่งมั่นที่จะทำเพื่อความกินดีอยู่ดีของส่วนรวม การเรียนรู้ภายในชุมชนเกิดจากวิถีการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาที่สั่งสมของคนในชุมชน เกิดการรับรู้ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละคน ความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งผลให้ผู้เรียนมีวิธีการของตนเอง อันเกิดจากสภาวะแวดล้อม บุคลิกภาพ อารมณ์และสังคมของแต่ละบุคคล (Gagne, 2019) สิ่งที่คุณเรียนได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการในการเรียนรู้เอง (ปรัชญนันท์ นิลสุข, 2545) มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนและบุคคลในชุมชน เช่น ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีผลให้เกิดการหมุนเวียน ข่าวนสารข้อมูลระหว่างกลุ่มบุคคลในชุมชนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และให้บริการด้านหลักสูตร สื่อ กิจกรรม การเรียนการสอน วิทยากร ข่าวนสารข้อมูล เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางความรู้ให้กับชุมชน การจัดการความรู้ ประสบการณ์และภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของผู้คนในภาคการเกษตรหรือการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพิงระบบนิเวศธรรมชาติและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมในฐานะปัจจัยในการผลิตที่มีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (อภิชัย พันธเสน, 2550) โดยสามารถสรุปปัญหาของชุมชน ดังนี้

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้
3. ปัญหาหนี้สินและขาดสภาพคล่อง
4. ปัญหาราคาพืชผลผลิตราคาตกต่ำ
5. ปัญหาการว่างงาน

จากปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบัน เนื่องจากคนในชุมชนประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรและหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาชั้นประถมหรือไม่มีการศึกษา แต่ความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ของชั้นรายได้มากขึ้น นอกเหนือจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ระหว่างบุคคลที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว ความไม่เท่าเทียมของรายได้ที่กระจายระหว่างภูมิภาคก็เพิ่ม

มากขึ้นด้วย เช่น ปัญหาความยากจนที่มีผลสืบเนื่องมาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทางเกษตรกรรมตกต่ำ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดิน ศาสตร์แห่งการก่อเกิด “การพัฒนาชุมชน” เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้ในการจัดการตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพ และมีการจัดการตนเองในชุมชนให้มีความเข้มแข็งเกิดความยั่งยืนพึ่งตนเองได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติการที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดิน ศาสตร์แห่งการก่อเกิด “การพัฒนาชุมชน” เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติการที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน โดยเป็นตัวแทนของชุมชนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับศาสตร์พระราชา ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีผลงานดีเด่นเป็นที่รู้จักและยอมรับของชุมชน เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) ผู้นำชุมชน 2) ผู้นำศูนย์การเรียนรู้ 3) เกษตรกรดีเด่น 4) ปราชญ์ชุมชน และ 5) ประชาชนทั่วไป จำนวนทั้งหมด 10 คน

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชา โดยศึกษาจากแนวคิด และทฤษฎี หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความในวารสารของต่างประเทศและประเทศชเรกอบด้วย ศาสตร์พระราชา การจัดการเรียนรู้ การจัดการตนเอง วิธีปฏิบัติการที่เป็นเลิศ และการพัฒนาชุมชน

1.3 ด้านสถานที่ คือ ชุมชนบ้านขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โดยเชิงคุณภาพใช้การศึกษาเอกสาร และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์พระราชา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.76 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่ม

ตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลเอกสาร และตำราศาสตร์พระราชา 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน และ 3) ข้อเสนอแนะ

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลเอกสาร และตำราศาสตร์พระราชา ระยะที่ 2 ศึกษาการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน และระยะที่ 3 ศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชนโดยการตรวจสอบสามเส้าเป็นการเปรียบจากมุมมองหลาย ด้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ โดยการใช้ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์ถ้อยคำด้วยการลดทอนข้อมูลแบบตีความสร้างข้อสรุปจัดหมวดหมู่ และสรุปผลโดยภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน พบว่า วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองในการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย

1. ด้านแผนแม่บทชุมชน การใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและหนุนเสริมในการจัดกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้เอื้อกับชุมชนและรู้จักการจัดการตัวเองได้ หรือเรียกว่า “แผนชีวิตชุมชน” มีการนำนโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ที่มีแนวทางหรือหลักการเพื่อเป็นทิศทางกำหนดการดำเนินการของชุมชนควบคู่กับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปด้วยกัน นำไปสู่ “ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง” การสร้างจิตสำนึกใหม่ เปลี่ยนวิธีคิด เกิดความสามัคคี ร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคม และลดปัญหาความยากจนของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายต้องสอดคล้องกับวิถีชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ และนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “แผนแม่บท เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการตนเองของชุมชนที่สามารถสร้างแผนชุมชนขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการ

ต่อสู้กับปัญหา จนนำไปสู่การสร้างโอกาสให้กับคนในชุมชน พัฒนาชุมชน” (ผู้นำชุมชนท่านที่ 2, 2562)

2. ด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการใช้ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ให้กับผู้ที่สนใจในชุมชนมาร่วมกันลงหุ้นร่วมทุนจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน เป็นการจัดระเบียบชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชนดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรม เป็นระบบและเกื้อกูลกันได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นธรรม และพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการจัดการในแต่ละด้าน เช่น 1) คน คือ กระบวนการจัดการความรู้ของคนในชุมชน เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เกิดจากการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนการศึกษาทดลองลงมือปฏิบัติ 2) ทรัพยากร การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบในเรื่องทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งการดูแล การอนุรักษ์ และการแบ่งใช้อย่างฉลาด 3) งบประมาณ เพื่อสร้างแหล่งทุนให้เกิดขึ้นเองในชุมชน โดยเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนจากการสร้างสรรค์จากต้นทุนที่มีในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น และ 4) สถานที่/อุปกรณ์ จากพื้นที่ที่อยู่อาศัยแบ่งส่นปันส่วนเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยอาศัยภูมิปัญญาเป็นนวัตกรรมทางความคิดและสร้างสรรค์เป็นเทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การวางแผนจัดการพื้นที่ เป็นอีกแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ภาคเกษตร การวางแผนจัดการพื้นที่หรือโซนนิ่งพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และความต้องการของตลาดจะทำให้ประเทศไทยมั่นคง เกษตรกรร่ำรวย” (เกษตรกรดีเด่นท่านที่ 2, 2562)

3. ด้านการมีส่วนร่วม ชุมชนมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความรัก สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน สมาชิกมีส่วนร่วมทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์การเรียนรู้ ได้ร่วมมือกับคนในชุมชน ได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกองทุนหมู่บ้าน กองทุนแม่ ซึ่งมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องของความรู้ในด้านการดำเนินการของกลุ่ม เพื่อให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็งด้านเงินทุนชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้ การถ่ายทอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวิทยากรผู้มั่งคั่งความรู้ประจำศูนย์การเรียนรู้ รวมถึงวิทยากรเฉพาะทาง จากปราชญ์ชาวบ้านและหน่วยงานต่าง ๆ คือ หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน มาร่วมถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การเพิ่มมูลค่าให้สินค้าเกษตร ด้วยการแปรรูป การสร้างแบรนด์อาหารและการสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมถึงการแปรรูปสินค้าเกษตรซึ่งจะช่วยเสริมศักยภาพสินค้าเกษตรให้ไปไกลถึงระดับโลก ทั้งนี้เกิดจากการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยซึ่งมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและภาคเอกชนซึ่งมีความสามารถทางการตลาดและการสร้างแบรนด์ควรร่วมมือกันเพื่อเสริมศักยภาพให้กับสินค้าเกษตร” (ผู้นำชุมชนท่านที่ 1, 2562)

4. ด้านเครือข่าย การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เป็นหัวใจของการพัฒนาในทุกเรื่องทุกด้าน ซึ่งการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาจึงต้องเตรียมคน ความรู้ ทรัพยากร คนในชุมชนส่วนใหญ่ขาดความรู้เพราะในชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องทำในวิถีชีวิตหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ความรู้ที่มีในชุมชนก็ไม่หลากหลาย จึงใช้ระบบเครือข่ายเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการความรู้ เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในฐานะของ “ผู้สนับสนุน” หรือ “พี่เลี้ยง” คอยให้คำปรึกษา และช่วยเสริมในส่วนที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการเองได้ หรือไม่รู้ เช่น เทคนิคความรู้ใหม่ ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การรวมกลุ่มองค์กรที่เกิดขึ้นในชุมชนจนสามารถพัฒนาเป็น “ภาคประชาชน” ของเกษตรกร ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดกระบวนการต่อสู้ของภาคประชาชนการเปลี่ยนแนวคิดจากการมอง “มูลค่า” เป็น “คุณค่า” จนกระทั่งสร้างรายได้แก่คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ และรู้ถึงกระบวนการจัดการตนเองให้ชุมชนเข้มแข็ง” (ประชาชนทั่วไปท่านที่ 1, 2562)

5. ด้านกิจกรรม กิจกรรมเน้นการผลิตสิ่งที่จำเป็นตอบสนองความต้องการของชุมชน ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกิจกรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) การลดรายจ่าย เช่น การจัดทำปุ๋ยหมัก/ชีวภาพ 2) การเพิ่มรายได้ โดยมีอาชีพเสริมซึ่งปลูกผัก และเลี้ยงหมู วัว ไก่ ปลา เพื่อบริโภคและหากผลผลิตเหลือก็จะจำหน่าย 3) การประหยัด เช่น การทำบัญชีครัวเรือน 4) การเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้หลังจากอบรมให้ชาวบ้านรู้ และมีการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้าน 5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และ 6) การเอื้ออารีต่อกัน โดยส่งเสริมความสัมพันธ์กัน เช่น รวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การรวมตัวกันเพื่อทำการเกษตรที่ให้ผลผลิตดี และผลิตยางพาราตรงกับความต้องการของตลาด ลดต้นทุนการผลิตรวมถึงการสร้างอาชีพรองและอาชีพเสริมแก่คนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ โดยนำเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ” (ประชาชนทั่วไปท่านที่ 2, 2562)

6. ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาตนเองและชุมชน การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีอาชีพ มีรายได้ มีความสุข ด้านชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ ไม่ละทิ้งท้องถิ่นของตนเองและเกิดความรักความผูกพันในชุมชน เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชสมุนไพร การทำเตาแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ และการทำบัญชีครัวเรือน นอกจากนี้ ยังมีงานประดิษฐ์ งานศิลปะ การแปรรูป และงานหัตถกรรมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การจัดการเรียนรู้ด้านการพัฒนาองค์ความรู้/เนื้อหาความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องเหมาะสมกับชีวิตโดยภาพรวมคนส่วนใหญ่ในชุมชนได้นำความรู้ และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตจัดกระบวนการให้ความรู้เพื่อส่งเสริมการลดและเลิกอบายมุข และจัดกิจกรรม

สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ” (เกษตรกรดีเด่นท่านที่ 1, 2562)

7. ด้านภูมิปัญญา ภูมิปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน กล่าวได้ว่า นำภูมิปัญญามาสร้างเป็นนวัตกรรมเป็นเทคโนโลยีในด้านการเกษตรได้ จากประสบการณ์ที่สั่งสมเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นได้นำมาใช้ในการพัฒนาการเกษตรในชุมชนของตนเอง จึงได้ร่วมกันจัดตั้งพื้นที่ดังกล่าวเป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประกอบในการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองด้านปัจจัยสี่เป็นการใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ผู้รู้ และทรัพยากรที่มีในชุมชนท้องถิ่น เพื่อดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรและการนวดแผนไทย ทอผ้า ตัดเย็บเครื่องนุ่งห่มและผลิตอาหาร ด้วยความรู้ ทักษะ ฝีมือ และแรงงานในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ปัจจัยที่จะทำให้เศรษฐกิจพอเพียง ประสบความสำเร็จต้องมี 3 ข คือ ชอบในสิ่งที่จะทำ เชื่อในสิ่งที่ชอบ และช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงสอนให้พึ่งตนเองเป็นหลัก เมื่อพึ่งตนเองได้แล้วทุกอย่างไม่มีปัญหา ส่วนองค์ความรู้หรือการกระทำทั้งหมดต้องควบคุมด้วยปัญญา โดยการนำภูมิปัญญามาใช้ในการสร้างกิจกรรมเพราะภูมิปัญญาเกิดจากพื้นฐานของความเชื่อ” (ปราชญ์ชุมชนท่านที่ 1, 2562)

8. ด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีเกิดจากความคิดสร้างสรรค์การนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในกิจการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ในอุตสาหกรรม หรือนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ การนำเทคโนโลยีมาช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการเกษตร เทคโนโลยีเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการสนับสนุนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ เรื่องหลักสูตร แผนแม่บท เทคโนโลยี วิทยากร และงบประมาณ นอกจากนี้ยังใช้เทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการสนับสนุนพันธุ์พืช ด้านการขยายผลผลิต ด้านการแปรรูปผลผลิต (บางประเภท) และด้านการตลาด ที่มีความทันสมัยและมีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ครบทุกด้าน จนเรียกได้ว่าเป็น “ศูนย์เกษตรครบวงจร” ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “หากสามารถนำนวัตกรรมการจัดการน้ำมาช่วยวางแผนการทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก็จะช่วยแก้ปัญหาได้ เช่น ปัจจุบันมีการพัฒนาอุปกรณ์วัดระดับน้ำโดยใช้ IOT มีชิปโทรศัพท์ และพลังงานลม เพื่อสื่อสารให้รู้ถึงระดับน้ำในพื้นที่เกษตรต่าง ๆ สามารถบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ หรือการรดน้ำระบบอัตโนมัติโดยการตั้งเวลาทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้” (ผู้นำศูนย์การเรียนรู้ท่านที่ 2, 2562)

9. ด้านบทบาทผู้นำ ปัจจัย/เงื่อนไข ที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จ พบว่า ผู้นำ และเป็นทั้งปราชญ์ให้ความสนใจในการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เพื่อสร้างความสุข บรรเทาความทุกข์ ช่วยเหลือคนในชุมชนให้แต่ละครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ยังมีความรู้ ความสามารถในการบุกเบิกการเกษตรที่สวนทาง มุ่งเน้นให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ

คำสัมภาษณ์ที่ว่า “บทบาทผู้นำนั้นเป็นส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงนั้น ควรเป็นนักคิด นักวิเคราะห์แล้ว ยังต้องมีทักษะในเรื่องต่อไปนี้เป็นทักษะในการตัดสินใจ ต้องมีการจัดการที่ดี มีทีมงานที่แข็งแกร่ง มีข้อมูลที่ถูกต้องมากพอและทันสมัย ทักษะในการแก้ไขปัญหา ทักษะในการสร้างทีมงานและต้องมีศิลปะในการครองใจคน เป็นนักประสานความเข้าใจ” (ผู้นำศูนย์การเรียนรู้ท่านที่ 1, 2562)

10. ด้านองค์ความรู้ การใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ผู้รู้ และทรัพยากรที่มีในชุมชนท้องถิ่น เพื่อดูแลคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี เช่น ด้านสุขภาพ ด้านสมุนไพรและผลิตอาหาร ด้วยความรู้ ทักษะ ฝีมือ และแรงงานในครัวเรือน การรับรู้ของข้อมูลข่าวสารจากผู้นำและจากสมาชิกด้วยกัน ส่วนในด้านช่องทางสื่อสารจากวิทยุ โทรศัพท์ หอกระจายข่าวและข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ปัจจัยที่จะทำให้เศรษฐกิจพอเพียง ประสบความสำเร็จต้องมี 3 ข คือ ชอบในสิ่งที่จะทำ เชื่อในสิ่งที่ชอบ และช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงสอนให้พึ่งตนเองเป็นหลัก ส่วนองค์ความรู้หรือการกระทำทั้งหมดต้องควบคุมด้วยปัญญา ความรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของคำว่าพอ และรู้เท่าทันโลก ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การพัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เพราะวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของทักษะในองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้จากวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของคนอื่น แล้วนำไปเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้” (ปราชญ์ชุมชนท่านที่ 2, 2562)

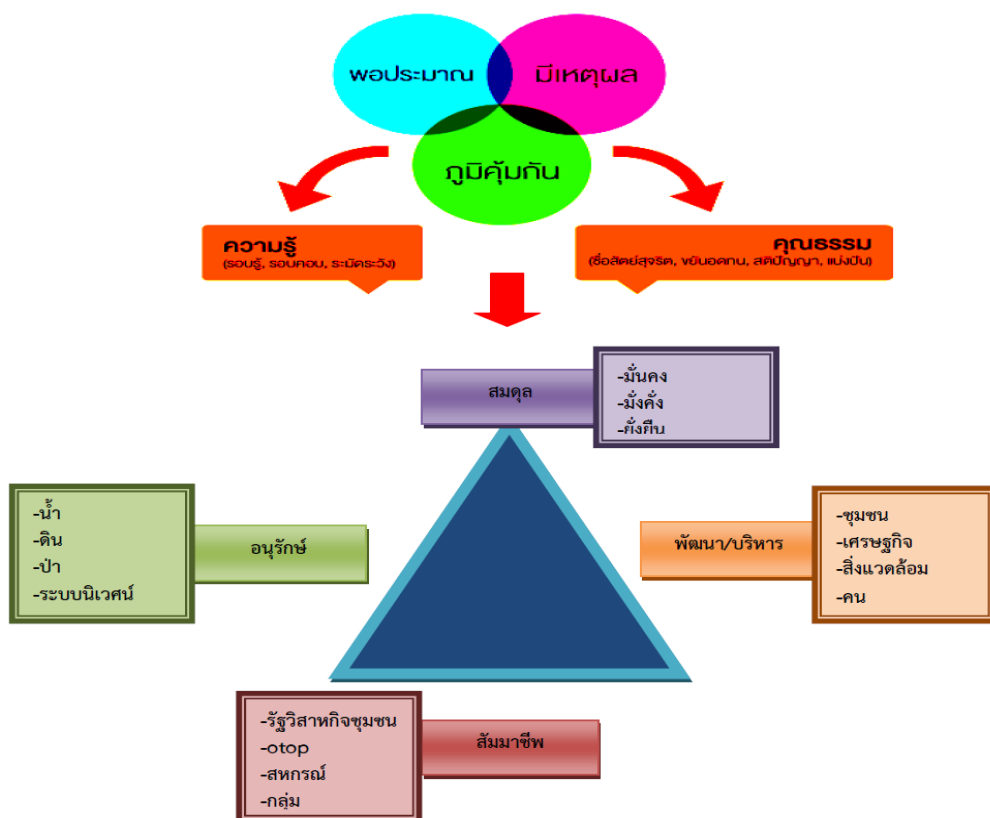
อภิปรายผล

จากการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน เห็นได้ว่าวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ต่อการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชาในการพัฒนาชุมชน มีการบริหารจัดการมุ่งเน้นตามความต้องการและความจำเป็นของชุมชนโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยอาศัยแผนชุมชนเป็นหลักเห็น วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ คือ ทุกคนมีส่วนร่วมกันในการจัดตั้งนโยบายมีระบบการจัดการตนเองที่ดีและพึ่งพาตนเองได้ โดยการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการ มีความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือกัน ประกอบกับการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทั้งภาครัฐและเอกชน ในฐานะของ “ผู้สนับสนุน” หรือ “พี่เลี้ยง” คอยให้คำปรึกษา และปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ต่อยอดความรู้และภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ สร้างให้ก่อเกิดคุณค่า และประดิษฐ์อย่างสร้างสรรค์เป็นมูลค่า เพื่อก่อให้เกิดรายได้ให้คนในชุมชนอยู่อย่าง “เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา” เพื่อการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาผู้รู้และทรัพยากรที่มี

ในชุมชนท้องถิ่นเพื่อดูแลคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีการวางแผนภูมิปัญญาให้สูญหาย โดยการอนุรักษ์ฟื้นฟูการนำมาประยุกต์ใช้กิจกรรม และนำเทคโนโลยีทางการเกษตรหรือเทคโนโลยีอื่น ๆ มาถ่ายทอดความรู้และมีการร่วมมือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดในชุมชนและสถานศึกษาถึงการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิเรเดช จีแดง กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญ ได้แก่ 1) ผู้นำ มีภาวะผู้นำโดดเด่นในด้านขีดความสามารถของผู้นำ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา การมีจุดยืนทางความคิด วิถีคิด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่น และมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่างชัดเจน 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชน การสร้างพลังการทำงานเป็นทีม สร้างคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำในชุมชน ประสานผนึกกำลังร่วมคิดร่วมทำ 3) การมีทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชน ความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบอาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิด เก่งทำ เห็นผลได้ในทางปฏิบัติ 4) ทุนทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มทางอาชีพ นำภูมิปัญญาเพิ่มมูลค่าผลผลิต (แปรรูป) ลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้ ชุมชนปลอดหนี้ สังคมมีความสุข และ 5) เป็นปัจจัยที่ประกันว่าชุมชนสำเร็จ เป็นชุมชนเข้มแข็ง แต่ไม่ใช่ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง (จิเรเดช จีแดง, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้ใหม่สรุปได้ว่า การจัดการตนเองเป็นการที่ประชาชนในชุมชนร่วมในการตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนา การจัดสรรทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชนในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ระบบจัดการตนเองให้ยั่งยืนเป็นการสร้างต้นแบบวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตสำนึก รู้เป้าหมาย เชื่อมมั่นวิถีพลังชุมชน บริหารจัดการและการสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมที่เป็นองค์กรรวมกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิต

เพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน การจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชาที่ยั่งยืนได้นั้น คือ การสร้างเครือข่าย เป็นการสร้างกระบวนการทำงานเป็นทีมของเครือข่ายภาคประชาชน สามารถจำแนกเป็น 2 ระดับใหญ่ ๆ คือ ระดับแรกเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดการตัวเองของชุมชน และระดับที่ 2 เป็นการสร้างโอกาส สร้างศักยภาพของเครือข่ายและขยายกลุ่มองค์กรชุมชน ไปยังเครือข่ายอื่น ๆ จนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศที่เชื่อมโยงกัน การรวมตัวของภาคประชาชนเหล่านี้เป็นพลังที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชนสังคม โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การเรียนรู้ การสืบทอด ภูมิปัญญาและการปรับตัวของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนาประเทศ โดยเครือข่ายการกำหนดความเป็นเครือข่ายผ่านกิจกรรม ฐานอาชีพและกระบวนการเชื่อมโยง เช่น เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายอุตสาหกรรมชุมชน เครือข่ายวิทย์ชุมชน เป็นต้น องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนเหล่านี้ มีกิจกรรมและความต่อเนื่องบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการทำงานส่วนใหญ่จึงเป็นไปเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการทำงานร่วมกับภาครัฐ ซึ่งเป็นรากฐานให้เกิดแนวร่วมในระดับที่สูงขึ้นไป เช่น การเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพในระดับตำบล และการเข้าร่วมเป็นภาคประชาชนสังคมระดับจังหวัด กระบวนการเครือข่ายภาคประชาชนนั้นนับว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะว่าเป็นพลังของแผ่นดินที่เกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** คือ การศึกษาระบบการผลิตเพื่อการเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย เพื่อพัฒนาสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน และการศึกษารวบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนเพื่อการเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาที่มีให้สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับชุมชนภาคใต้ตอนบน และได้ต่อยอดจากข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรกรดีเด่นท่านที่ 1. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงษ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- เกษตรกรดีเด่นท่านที่ 2. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงษ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไสว ด่านชัยวิจิตร. (2545). วิจิตรการเมืองโลกในยุคอาณานิคมแบบใหม่ (โลกาภิวัตน์). จุลสารชุมชนทางออกไทย, 8(2), 1-25.
- จิรเดช จีแดง. (2557). ศักยภาพของชุมชนเข้มแข็ง: การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีบ้านวังป่อง ตำบลเมืองแก้ว และบ้านท่าวังทอง ตำบลริมใต้ อำเภอแม่ริน จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ประชาชนทั่วไปท่านที่ 1. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงษ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ประชาชนทั่วไปท่านที่ 2. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงษ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ปรัชญนันท์ นิลสุข. (2545). กระบวนการเรียนรู้ การเชื่อมโยงและรูปแบบการเรียนการสอนผ่านเว็บที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การแก้ปัญหา และการถ่ายโยงการเรียนรู้. วารสารวิทยบริการ, 13(1), 19-30.
- ปราชญ์ชุมชนท่านที่ 1. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงษ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราชญ์ชุมชนท่านที่ 2. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงษ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้นำชุมชนท่านที่ 1. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงศ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้นำชุมชนท่านที่ 2. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงศ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้นำศูนย์การเรียนรู้ท่านที่ 1. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงศ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้นำศูนย์การเรียนรู้ท่านที่ 2. (24 พฤษภาคม 2562). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการจัดการเรียนรู้ในการจัดการตนเองตามศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดินในการพัฒนาชุมชน. (วงศ์สิริ เรืองศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). ความมั่นคงทางสังคมหรือหลักประกันทางสังคมปี พ.ศ. 2553. เรียกใช้เมื่อ 6 มีนาคม 2562 จาก http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatSubDefault_Final.aspx?catid
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน กปร.
- อภิชัย พันธเสน. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง. รายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.
- Gagne. (2019). Condition of Learning. Retrieved May 9, 2019, from <http://uthailand.wordpress.com/gagne>